
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אוכלוסיית ישראל ותהליכים דמוגרפיים - 53369

תאריך עדכון אחרון 03-11-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: סוציולוגיה ואנתרופולוגיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): אליהו בן-משה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: elياهو.ben-moshe@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס:

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס מתמקד בתיאור האוכלוסייה הישראלית ובתהליכים דמוגרפיים מרכזיים ששינו ומשנים את פניה. הדבר מתבצע תוך התייחסות למאפייניהן הדמוגרפיים של קבוצות אוכלוסייה מרכזיות מוגדרות לפי דת, לאום, מוצא ומידת דתיות, מלווה בהשוואות מול תהליכים דומים באוכלוסיות אחרות בעולם. בין נושאי הקורס: גידול אוכלוסייה ומרכיביו; ההגירה לישראל וממנה (עלייה וירידה); פיזור אוכלוסייה ופיזור עולים; פערים דמוגרפיים בין קבוצות אתניות ודתיות; מגמות בפריור והשלכותיהן על מבנה והרכב האוכלוסייה; ערבים ויהודים; הירידה המתמשכת בתמותה; מבנה גילאים והזדקנות אוכלוסייה; תחזיות של מבנה והרכב האוכלוסייה בעתיד. תוך כדי הקורס נלמדים מספר מושגי יסוד במתודולוגיה דמוגרפית.

מטרות הקורס:

רכישת ידע בסיסי על המאפיינים הדמוגרפיים העיקריים של האוכלוסייה הישראלית, על קבוצותיה העיקריות - מוגדרות לפי דת, לאום, מוצא ומידת דתיות, בפרספקטיבה היסטורית ובין לאומית. תוך כדי זיהוי והבנה של התהליכים הדמוגרפיים המרכזיים שעצבו את פניה בעבר, והשפעתם הצפויה על גודל, מבנה והרכב האוכלוסייה בעתיד

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. ידע בסיסי על המאפיינים הדמוגרפיים העיקריים של האוכלוסייה הישראלית, על קבוצותיה העיקריות
2. זיהוי והבנה של התהליכים הדמוגרפיים המרכזיים שעצבו את פני האוכלוסייה הישראלית בעבר
3. הבנת כיצד התהליכים הדמוגרפיים המרכזיים צפויים להשפיע על גודל, מבנה והרכב האוכלוסייה בעתיד

דרישות נוכחות (%) :
75%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה ודיון בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא: אוכלוסיית ישראל כפסיפס דמוגרפי - המצב הדמוגרפי העכשווי בהשוואה למצב בסמוך להקמת המדינה (3 פרקים)

- פרק 1: ישראל בין ארצות העולם (כולל הצגת המערכות הדמוגרפיות ואינדיקטורים בסיסיים)
- פרק 2: ערבים, יהודים ומה שביניהם - המצב הדמוגרפי העכשווי (גודל, הרכב, וותק, מוצא אתני ודתיות)
- פרק 3: אוכלוסייה ותהליכים דמוגרפיים בישראל: מה נשתנה בין העשור הראשון לעשור האחרון?

(גודל והרכב; פריון; הגירה; תמותה; מבנה גילים; פיזור גיאוגרפי)

פרק 4: מדינת היהודים, מדינת מהגרים – גלי העלייה
גלי העלייה – תיאור כללי; היהודים בעולם מהמאה ה-19 ועד היום; עליות לפני ואחרי הקמת המדינה ומאפייניהן; רקע תיאורטי-מדוע מהגרים?; ה"ירידה" מישראל מאז הקמתה

פרק 5: ערבים בישראל – גידול אוכלוסייה, פריון, תמותה, מבנה ופיזור
יצירת האוכלוסייה של "ערביי ישראל", התפתחותה מאז; גידול והרכב לפי דת; שינויים ברמת הפריון; התפתחות התמותה; מבנה גילים; פיזור גיאוגרפי

פרק 6: פריון היהודים – ממוצא אתני לדתיות
התפתחות הפריון של היהודים בישראל לעומת הפריון בארצות המפותחות בעולם; פריון של מהגרים – הבדלים לפי מוצא אתני; הירידה בפריון מאז הקמת המדינה; פריון ורמת דתיות – חרדים, דתיים לאומיים, מסורתיים וחילונים; העלייה בפריון בעשור האחרון

פרק 7: תמותה בישראל – כולם שווים לפני המוות?
הירידה המתמשכת בתמותה; תמותה בגילים מבוגרים; תמותת תינוקות; פערים בתמותה – יהודים וערבים; סיבות מוות עיקריות; הבדלים לפי מין, מוצא ומצב משפחתי

פרק 8: שינויים עתידיים במבנה והרכב האוכלוסייה לפי לאום ומידת דתיות
מי הוא יהודי, מי הוא ערבי; התפתחות הרכב האוכלוסייה לפי לאום; התפתחות הרכב האוכלוסייה היהודית לפי מידת דתיות והערבית לפי דת; הטלות לעתיד הקרוב והרחוק של האוכלוסייה לפי לאום ודתיות.

חומר חובה לקריאה:

חומר קריאת החובה מסודר בהמשך לפי פרקי לימוד במהלך הקורס:

מבוא כללי

1. Okun B. S., 2013, Fertility and marriage behavior in Israel: Diversity, change, and stability, Demographic Research: Volume 28, Article 17, Ch. 2: The Israeli context, pp. 459-463

2. בן משה א., 2011, שינוי במבנה והרכב האוכלוסייה הישראלית לפי מגזר תרבותי דתי בעשרים השנים הבאות – והשלכותיו על שוק העבודה, מנהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת, פרק 3: תהליכים דמוגרפיים עד 2010, עמ' 19-38.

3. Goldscheider C., 1992, (Editor), Population and Social Change in Israel, Westview Press, Ch. 1 (Demographic Transformations in Israel) pp 1-36

הגירה – עלייה וירידה

4. העלייה לישראל, 2007-2010, פרסום מס' 1483, למ"ס, 2012, עמ' 9-17

5. Cohen Y., 2009, Size and Selectivity Patterns among Israeli Born Immigrants in OECD Countries, CARIM Research Reports, 2009/12, pp. 1-21

תמותה – פערים בתמותה

6. Dena H. Jaffe, Orly Manor, Assessing changes in mortality inequalities in Israel

using a period-specific measure of socio-economic position, 1983-92 and 1995-2004, *European Journal of Public Health*, Vol. 19, No. 2, 2009, pp. 175-177

7. Laura Staetsky, Andrew Hinde, Unusually small sex differentials in mortality of Israeli Jews: What does the structure of causes of death tell us? *Demographic Research*, Volume 20, Article 11, March 2009, pp. 208-213, 235-241

פריון לפי דת ודתיות

8. Okun B. S., *Fertility and marriage behavior in Israel: Diversity, change, and stability*, *Demographic Research: Volume 28, Article 17, Ch. 4*: pp. 466-485 and Ch. 5: 492-494

9. Schellekens J. & Eisenbach Z., *The predecline rise in Moslem Israeli fertility*, *Economic Development & Cultural Change*, 2002, pp. 541-545 & 551-552

10. חליחל א., 2011, פריון של נשים יהודיות ומוסלמיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979-2009, למ"ס, סדרת ניירות עבודה, מס' 60, עמ' 7-18.

מגמות עתידיות - מבנה והרכב אוכלוסייה

11. בן משה א., 2011, שינוי במבנה והרכב האוכלוסייה הישראלית לפי מגזר תרבותי דתי בעשרים השנים הבאות - והשלכותיו על שוק העבודה, מנהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת, פרקים 4-5, עמ' 39-65, ופרקים 7-8, 73-82.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: